

Suomalaisen demokrationpolitiikan sudenkuopat

JUHO KORHONEN

Maailman tilanteen kiristyessä ja autoritääristen trendien sekä demokratisaation takapakin jatkuessa (IDEA 2022) on Suomen valtio ja poliittinen kenttä aktiivisemmin alkanut määrittellä maamme demokraattisuutta.

DEMOKRATIAN MÄÄRITTELYN POLITIIKKA

Kansalaisyhteiskunnan moninaisesti osallistava demokratia nähdään enenevässä määrin tapana suojaautua nykypäivän turvallisuushkia vastaan (Oikeusministeriö 2022). Tästä kielii Suomessa esimerkiksi vapaan tiedonvälityksen tuominen kansallisen huoltovarmuuden piiriin sekä yli vaalikausien ulottuva Kansallinen demokrationaohjelma 2025, jonka puitteissa julkaistiin hiljattain Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokrationpolitiikasta 2020-luvulla (emt.) (tästä eteenpäin vain 'Periaatepäätös'). Periaatepäätös alkaa todeten, että "Suomessa demokration perinne on vahva, mutta epävakaa maailmantilanteessa on entistä tärkeämpää puolustaa toimivaa demokraattista järjestelmää kansallisella ja kansainvälisellä tasolla".

On kuitenkin huomattavaa, että mitä tarkemmin valtiollinen valta ottaa demokration määriteltäväkseen, sitä tärkeämmäksi nousee tämän prosessin ulkopuolelta tuleva kriittinen itsetarkastelu. Jos valtiovalta lähtee kilpasille demokration määrittelyssä epädemokraattisia poliitikkoja ja valtioita vastaan, on riskinä itse asiassa demokraattisen tilan kaventuminen ja demokration polttoaineen eli poliittisen mielikuvituksen ehtyminen.

Siinä yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, josta käsin tässä tarkastelen Periaatepäätöstä, demokration onkin usein käsitteellistetty pikemminkin moniäänisen demokraattisen politiikan ja tulevaisuudenkuvien vuoropuheluna ja rakentavana vastakkainasetteluna, sekä ennen kaikkea tämän vuoropuhelun jatkuvana uudistamisena ja laajentamisena (Thornhill 2018). Ulkopuolelle suljetaan ainoastaan juuri tätä jatkuvaa demokratisaatioprosessia kyseenalaistavat vallankäytön muodot. Jatkuvan demokratisaation käsite tähdentää sitä, että toimivan demokration täytyy pystyä myös joustaviin muodonmuutoksiin ja laajentumiseen ajan haasteiden ja yhteiskuntien muuttuessa. Tällöin demokration määritelmät ja suuntaviivat eivät saa olla valtiovallan toimesta liian selkeästi rajattuja eivätkä myöskään vallalla oleville politiikan muodoille täysin alisteisia.

Toisin sanoen demokration on määriteltävissä monin tavoin ja ennen kaikkea niin, että sen määrittely voi myös haastaa valtasuhteet. Yksinkertaistettuna tätä kuvaavat esimerkiksi kuuluisat lauseet kuten "We the people", jolla alkaa Yhdysvaltain perustuslaki sekä Abraham Lincolnin Gettysburgin puheeseen attribuoitu "government of the people, by the people, for the people". Tämä tarkoittaa siis ihmisten, ei kansallisuuden, valtion tai muiden valtasuhteiden asettamista demokration määrittelyn lähtökohdaksi tai yläpuolelle, puhumattakaan vaikkapa kielestä tai

koulutustasosta. Demokratian määrittelyn politiikan tulisi siis myös olla demokraattista (esim. Thornhill 2018, Wacquant ja Bourdieu 2009, Fraser 1990). Yksi nykyään jo klassinen esimerkki tämän tapaisesta lähestymistavasta demokratiaan on Nancy Fraserin kritiikki Jürgen Habermasin demokraattisen osallistumisen käsitystä vastaan.

Fraser painottaa erityisesti sitä, kuinka esimerkiksi ihonväriin, sukupuoleen tai luokkaan perustuen toimijoita on suljettu tasa-arvoisen demokraattisen keskustelun ulkopuolelle sen kautta, miten julkinen tila, tasa-arvo ja osallistuminen on määritelty. Toisin sanoen, heikommassa tai marginalisoidussa asemassa olevat toimijat eivät usein kykene demokraattisesti osallistumaan yhteiseen ja jaettuun julkistilaan. Fraserilaisesta näkökulmasta siis myös määritelmällisen ja symbolisen vallankäytön tulee olla demokraattisille prosesseille alisteista ja heikommassa asemassa olevien toimijoiden tulee voida osallistua myös näihin vallankäytön muotoihin tasa-arvoisesti ja omista lähtökohdistaan (ks. esim. Loehwing ja Motter 2009).

Kuten myöhemmin argumentoin, vastajulkaistu Suomen valtioneuvoston Periaatepäätös määrittelee demokratian ensisijaisesti sekä suomalaiselle kansallisvaltiolle että yhdelle ainoalle jaetulle julkistilalle alisteiseksi. Huolestuttavampaa kuitenkin on se, että periaatepäätöksen määritelmä on tärkeiltä osin muurattu umpeen ja staattinen. Lukijalle ei käy selväksi, miksi kyseiseen määritelmään on päädytty ja mitkä olisivat vaihtoehdot. Periaatepäätös siis kaventaa mahdollisuuksia vallitsevan järjestelmän demokraattiseen uudelleenmäärittelyyn ja muodonmuutoksiin.

DEMOKRATIAN KYKY MUODONMUUTOKSIIN

Vaikka onkin ymmärrettävää, että nykyinen maailmantilanne vaatii aktiivista demokratian ja etenkin sen määritelmien ja tulevaisuudenkuvien puolustusta valtioidenkin toimesta, niin perinteisesti demokratisaatio on pikemminkin tarkoittanut sitä, että järjestelmä ainoastaan tarjoaa raamit, joiden sisällä eri yhteiskunnalliset toimijat vapaasti ja näkemyseroja välttelemättä itse määrittelevät demokraattisen toimintansa tavat ja tavoitteet (Bonvin ym. 2018). Valtion rooliksi jää ainoastaan, ideaalitapauksessa vaikkakin harvoin todellisuudessa, tämän demokratisaatio-prosessin uudentamista ja laajentamista kyseenalaistavien tai jopa vaarantavien tekijöiden alistaminen samaisen prosessin alle.

Tunnettuja esimerkkejä historiasta ovat työväenliikkeen sekä seksuaalista ja sukupuolten tasa-arvoa ajavien liikkeiden omista lähtökohdistaan määrittelemät demokratian muodonmuutokset. Jälkimmäisessä tapauksessa esimerkistä käy julkisen ja yksityisen kriittinen uudelleenmäärittely, josta kertoo tunnettu slogan ”yksityinen on poliittista”. Työväenliike taas uudelleenmääritteli poliittisen edustuksen muotoja ja tavoitteita. Erityisen demokraattista näissä esimerkeissä on ollut se, että ne eivät ole vain integroituneet osaksi vallitsevaa järjestelmää. Integroitumalla ne eivät itseasiassa olisi voineet edes onnistua. Ne ovat sen sijaan kyenneet laajentamaan demokratisaatioprosessia uudelleenmäärittelemällä politiikan ja demokraattisen osallistumisen merkityksiä omista lähtökohdistaan – ne ovat muuttaneet itse järjestelmää.

Oleellinen esimerkki fraserilaisesta näkökulmasta on myös naisten äänioikeuden historia Suomessa. 1905–1917 välisenä aikana naisten äänioikeus ja poliittinen osallistuminen toimi suomalaisen yhteiskunnan laajalti läpileikkaavana oikeutena ja sisäisen itsemääräämisoikeuden

yhtenä kulmakivenä. Naisten äänioikeutta ja poliittista osallistumista tukivat niin vasemmisto kuin oikeisto, sekä liberaalit että konservatiivitkin. Sisällissota ja itsenäistyminen kuitenkin aiheuttivat valtion ja demokratian suhteen uudelleenmäärittelyn, josta naisten poliittinen asema kärsi. Kansallisen demokratisaatioprosessimme tärkeys alettiin nähdä sisäisen itsemääräämisoikeuden sijaan kansallisen turvallisuuden ja yhteiskuntarauhan takaajana. Tästä kertoo esimerkiksi vasemmiston paluun salliminen täysivaltaiseksi demokraattiseksi toimijaksi vasta, kun se sopi kansallisen jatkuvuuden logiikkaan toisen maailmansodan jälkeen. Samoin ennen itsenäisyyttä suositumpi parlamentarismiin tukeutuva edustuksellisuus hävisi vahvalle presidentti-instituutiolle oikeiston kuningashaaveiden kaaduttua. Itsemääräämisoikeuden tukipylväs, vahvasti parlamentaarinen demokraattisuus, uudelleenmääriteltiin sisällissodan jälkeen riskiksi kansalliselle ja sisäiselle turvallisuudelle.

Näin siis Suomen edelläkävijän rooli sukupuolten tasa-arvon suunnannäyttäjänä demokratisaatioprosessissa menetti merkityksensä. Edelläkävijän rooli oli vahvistanut Suomen oikeutusta sisäiseen itsemääräämiseen Venäjän keisarikunnassa. Kansallisen jatkuvuuden ja turvallisuuden näkökulmasta muodollinen demokratia kuitenkin riitti. Radikaali demokratisaatio taas näyttäytyi riskinä. Niinpä itsenäistyminen käänsinkin naiskansanedustajien määrän laskuun, ja vuoden 1916 taso saavutettiin uudelleen vasta vuoden 1951 vaaleissa, ja merkittävästi naisten määrä alkoi kasvaa vasta vuonna 1966. Toisin sanoen kansallisvaltiollinen suvereniteetti rajoitti demokratisaatioprosessia sekä määrittelemällä sen uudelleen että myös rajaten aiemman demokratisaatioprosessin moniäänisyyttä. Kesti useampi vuosikymmen, että tästä takapakki-ilmiöstä toivuttiin.

Vaikka tarkoitusperät olisivat siis hyvät, uhkana on, että samankaltainen tilanne toistuu nykyhetkessä, etenkin kun sekä maailmanlaajuinen että kansallinen turvallisuustilanne on jälleen yhtenä demokratian määrittelyn motivaattorina.

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS SUOMALAISESTA DEMOKRATIAPOLITIIKASTA 2020-LUVULLA

On siis hyvä avata Kansallinen demokratiaohjelma 2025 ja sen pohjana toimiva marraskuussa 2022 julkaistu Periaatepäätös demokraattiselle keskustelulle ja kritiikille. Kritiikki, konflikti ja polarisaatiokaan nimittäin eivät itsessään ole ongelmia demokratialle, pikemminkin päinvastoin, kunhan ne eivät vie tilaa muilta ja uusilta näkökulmilta. Esimerkiksi pääpuhuja tohtori Seema Shah demokratiapolitiikan Periaatepäätöksen julkaisutilaisuudessa Säätytalolla (29.11.2022) muistutti, että polarisaatio itsessään ei ole demokratian kannalta ongelma. Siltä saattaa toki intuitiivisesti tuntua, etenkin jos demokratisaatioprosessit ja tulevaisuudenkuvat alistetaan kansalliselle turvallisuudelle ja yhtenäisyydelle. Valtioneuvoston Periaatepäätös kuitenkin kuvaa polarisaation ainoastaan uhkana, mutta demokratian tehokkain puolustus on itse-kritiikin mahdollistaminen ja laajentaminen.

Toteuttaakseni tätä demokraattisen keskustelun ideaalia demokratian itsensä määrittelyn suhteen tarkastelen tässä Periaatepäätöstä yhden vaihtoehtoisen demokratiakäsitteen näkökulmasta, joka pohjaa perustutkimukseen etenkin sosiologian saralla. Periaatepäätös ei itsekritiikkiin taivu, vaikka parannettavaa Suomessa se löytääkin. Itsekritiikillä tarkoitan etenkin sitä,

millä tavoin periaatepäätös on demokratian määritellyt ja kuinka läpinäkyväksi määrittelyn kehikko on jätetty.

On myös paradoksaalista, että vaikka Periaatepäätöksessä todetaan Suomen verrattain huonot sijoitukset juuri osallistuvan demokratian ja puntaroivan demokratian indekseissä, niin poliittisten vastakkainasettelujen vahvistuminen nähdään siinä kuitenkin negatiivisena kehityskulkuna. Demokratisaatioprosessien ja osallistumisen ahtaminen yhteen muottiin kuitenkin ainoastaan heikentää tasa-arvoista osallistumista ja puntarointia.

Periaatepäätös alkaa määrittelemällä demokratian ”suomalaisen yhteiskuntajärjestyksen arvopohjana” eikä niin, että tuo arvopohja määriteltäisiin avoimen suomalaisen demokratiaprosessin kautta. Toiseksi demokratia määritellään myös talouden, hyvinvoinnin ja elämänlaadun takaajana. Seurataan siis hyvinkin tarkasti yllä mainittua sisällissodan jälkeistä demokratian määrittelyä kansallisen turvallisuuden, jatkuvuuden ja yhteiskuntarauhan takaajana. Demokratian määrittely ei periaatepäätöksen linjalla jää enää demokratialle itselleen alistaiseksi, koska valtio toimii kaksoisroolissa sekä julkistilan raameina että koordinaattorin ja puheenjohtajan asemassa määrittämässä keskustelun agendaan itseään.

Määritelmää itseään ongelmallisempaa on, että periaatepäätös ei avaa määritelmän syitä eikä mahdollista keskustelua määritelmän ongelmista, vajaavaisuuksista saati vaihtoehtoisista määritelmistä. Periaatepäätös myös perustuu tietynlaiseen kirjallisuuteen ja tutkimukseen demokratiasta ja selittämättä sivuuttaa toisenlaiset näkökulmat. Yhden tietyn ja rajallisen näkökulman valitsemista ei perustella.

PERIAATEPÄÄTÖKSEN KAKSI SUDENKUOPPA

Kätkettyjä syitä eli sudenkuoppia Periaatepäätöksen ongelmiin on kaksi. Ensinnäkin periaatepäätös aktiivisesti hiljenee demokraattisiin tulevaisuusiin olennaisesti liittyvistä menneen tulkinnoista ja historiapolitiikasta. Tätä voi kutsua *historiapoliittiseksi sudenkuopaksi*. Toiseksi periaatepäätös pohjaa oletukseen yhtenäisestä ja kaikkien kesken jaetusta yhteiskunnallisen toiminnan ja osallistumisen julkistilasta (*public sphere*), mitä voimme nimittää *julkispoliittiseksi sudenkuopaksi*. Käyn seuraavaksi läpi nämä kaksi sudenkuoppaa ja kuvailen, kuinka ne vaikuttavat periaatepäätöksen taustalla.

Historiapoliittisen sudenkuopan osalta Periaatepäätöksessä Suomen demokratian menneisyyden tulkinnat esitetään ohimennen ainoastaan positiivisessa valossa, mainiten ”vahvat perinteet”. Tutkimus kuitenkin osoittaa, että poliittisista ja etenkin demokraattisista tulevaisuudenkuvista ei voi keskustella inklusiivisesti, ellei myös menneisyyden tulkintoja ja historiapolitiikkaa, joille ne väistämättä rakentuvat, avata kriittiselle ja moniääniselle tulkinnalle (Korhonen 2021). Tulevaisuuden ja menneen suhde täytyy siis pitää avoimena ja kyseenalaistettavana. Tästä konkreettisena esimerkkinä ovat suomalaisen demokratiapolitiikan epäonnistumiset saamelaiden totuus- ja sovintokomission sekä saamelaiskäräjälain saralla. Molemmissa ongelmallisten historiatulkintojen avaaminen olisi olennainen osa onnistunutta nykypäivän politiikkaa.

Periaatepäätös määrittelee demokratiapolitiikan tulevaisuuden siis varsin historiattomasti. Oikeudenmukaisia ja demokraattisia tulevaisuudenvisiona on mahdoton esittää, elleivät

ne linkity myös käsityksiin menneestä ja mahdollista niiden käsitysten avaamisen ja kritiikin (Korhonen 2021). Etenkin tarkasteltaessa inklusiivisuutta ja tasavertaista erilaisten yhteisöjen osallistumista on kognitiivinen oikeudenmukaisuus, eli yksinkertaisimmillaan ideat siitä mistä tulemme, keskeisessä roolissa. Demokratian vastaiset liikkeet ovatkin perinteisesti käyttäneet lyömäaseenaan rajauksia siihen, kuinka ja kuka määrittelee historiamme ja identiteettimme, jolle osallistuminen perustuu. Tämä on yksi helpoimpia keinoja käyttää poliittista valtaa demokraattisen tilan ja demokratisaatioprosessin ulko- ja yläpuolelta, ja periaatepäätös jättää sille oven vaarallisesti auki.

Periaatepäätös mainitsee Suomen saaneen ”suosituksia” epäkohtien suhteen kansainvälisiltä järjestöiltä mutta ei avaa, miksi aiempi demokratiapolitiikkamme on niitä saanut tai miksi niiden toteuttamisessa on epäonnistuttu. Sen sijaan katse suunnataan kritiikittömästi ainoastaan aurinkoisempaan tulevaan avaamatta menneen ongelmia. Näin rapautetaan demokraattisten prosessien ja inklusiivisuuden kannalta ehdottoman tärkeä oikeudenmukaisuus, joka vaatii mahdollisuutta järjestelmän itsensä ja sen olemassaolon alistamiseen moniääniselle tarkastelulle ja tarvittaessa kritiikille. Tässäkin kansallisen turvallisuuden ja jatkuvuuden ensisijaisuus rajoittaa demokratisaatioprosessia. Ironista on, että näin emme pääse demokraattisesti keskustelemaan siitä, mitä kansallinen turvallisuus ja jatkuvuus tarkoittaa, eli alistamaan tuota menneen ja tulevan yhteyttä demokraattiselle prosessille. Natoon liittymisen prosessi oli tästä hyvä esimerkki eräiden arvioiden (Nordenstreng ja Rahkonen 2022) mukaan, myös liittymistä kannattaneiden (Aaltola 2022) sellaisten.

Toinen eli *julkispoliittinen sudenkuoppa* taas on se, kuinka periaatepäätöksessä ja sen julkistamistilaisuudessa ymmärretään yhdenvertainen osallistuminen ja aktiivinen kansalaisyhteiskunta. Yhtäältä demokraattisen toiminnan tila nähdään yhtenäisenä, johon tulisi olla yhtäläiset osallistumisen mahdollisuudet. Toisaalta osallistuminen tähän samaan jaettuun julkistilaan määritellään osallistumisen epätasa-arvojen poistamisena. Toisin sanoen ajatellaan niin, että kansalaisvaikuttamisessa muut valtasuhteet sivuutettaisiin ja että kaikki voisivat osallistua samalta viivalta, vaikka eivät muuten samalla viivalla olisikaan.

Tästä kertoo esimerkiksi se, kuinka OECD:n ja ICCS-tutkimuksen esittämä viesti tarpeesta ”laajempaan sosiaaliseen vuoropuheluun” Suomessa (Oikeusministeriö 2022) tulkitaan Periaatepäätöksessä. Ongelmaksi nähdään se, että kiinnostus ja aktiivisuus *samassa ja yhtenäisessä* julkistilassa osallistumiseen puuttuu. Samaa ja yhtenäistä julkistilaa pidetään siis ajattelun kyseenalaistamattomana lähtökohtana. Hyväosaisten toimintaa ei myöskään pitäisi asettaa standardiksi. Kun aktiivinen osallistuminen on hyväosaisille helpointa, katseen ja kritiikin tulee kääntyä järjestelmää itseensä kohti.

Yhtä lailla demokratiapolitiikan Periaatepäätöksen julkistamistilaisuudessa Säätytalolla (29.11.2022) Oikeusministeriön kansliapäällikkö kuvasi haasteena sitä, kuinka myös ”syrjäytyneet Jani-Petterit saadaan mukaan”. Tämä seuraa juurikin aiemmin mainittua Habermasin ajattelua, jota Fraser kritisoi ja jossa osallistavuus itsessään johtaa automaattisesti yhteisen hyvän toteutumiseen. Fraserin mukaan osallistavuus ja tavoitettavuus ei kuitenkaan itsessään johda demokratisaatioprosesseihin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa vuosikymmeniä useita syrjinnän muotoja kieltäneen vuoden 1964 Civil Rights Actin jälkeen ei näennäisestä tasa-arvosta huolimatta olla tähän mennessä päästy lähellekään afrikkalaisamerikkalaisten tasa-arvoisuutta amerikkalaisissa julkistiloissa ja kansalaisten osallistumisessa (Adut 2018).

Asia onkin kenties päinvastoin. Tarvitaan tilaa ja mahdollisuuksia valtasuhteiden ja epätasa-arvon ympärille kietoutuvien vastatilojen toiminnalle. Emme voi luoda tasapäistä ja yhtenäistä kansallista julkistilaa ohi ja yli vallitsevien valtasuhteiden ja epätasa-arvon. Esimerkiksi sosiologi Ari Adut kirjoittaa, että aktiivinen koko yhteiskunnan kattava ja deliberatiivinen osallistuminen samaan demokraattiseen julkistilaan on paitsi epärealistista myös virheellisesti glorifioitua. Sellainen ajattelu voi lisäksi myös vaarantaa kansalaisoikeudet, sillä kaikkien kesken jaetun julkistilan tavoittelu on syvimmiltään epätasa-arvoistava, hierarkkinen ja asymmetrinen kansalaisten kanssakäymisen ja näkemisen sekä kuulemisen muoto (emt.) Toisin sanoen julkistilan yhtenäistäminen ja tasapäistäminen uudentaa epätasa-arvoa, kun taas monimuotoisten mutta erinäisten julkistilojen tukeminen ja yhdenvertaisuus voi mahdollistaa demokratisaatioprosessin laajentumisen.

Periaatepäätös siis asettaa osallistumisen eriytymisen ongelmaksi, vaikka nimenomaan osallistumisen eriytyminen saman demokratisaatioprosessin osana pitäisi sallia, jotta koko yhteiskunnan kattava epätasa-arvon huomioiminen voi toteutua. Ensinnäkin demokraattisen yhteiskunnan rakenteiden ja niiden määritelmien, joilla nuo rakenteet seisovat, täytyy tunnustaa epätasa-arvo, eikä vain yksittäisten toimijoiden yhtenäisessä julkistilassa. Ja toisaalta, jos nykyrakenteet ja määritelmät suomalaisesta demokratiasta eivät siihen pysty, ne on avattava historia-poliittisille demokratisaatioprosesseille, jotta ne voidaan uudelleenmääritellä epätasa-arvoisessa asemassa olevien lähtökohdista.

Näin teki työväenliike aikoinaan ja liikkeet sukupuolten ja seksuaalisen tasa-arvon puolesta yhä tekevät. Juuri tästä syystä esimerkiksi saamelaisten totuus- ja sovintokomission oikeudenmukainen toiminta vaatii, että saamelaiset saavat osallistua tuohon prosessiin omista lähtökohdistaan ja että suomalaisen yhteiskunnan menneisyyden tulkintoja ja itseymmärrystä voidaan kriittisesti avata osana prosessia. Se siis vaatii samalla tavalla molempien periaatepäätöksestään löytyvien sudenkuoppien välttämistä.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Varsinainen sudenkuoppa valtioneuvosten periaatepäätöksessä ei siis ole sen demokratian määritelmän suppeus. Sudenkuoppia ovat sen sijaan ne julkis- ja historiapolitiittiset oletukset, joilla Periaatepäätöksen demokratiakäsitys ja sille pohjaavat tulevaisuudenkuvat lepäävät. Vallitsevaa järjestelmää ei nimittäin voi demokraattisesti kritisoida ja uudistaa, jos sen historiaa – ja sitä mistä se on tullut – ei voi vapaasti tarkastella ja avata kritiikille.

Fraserin kritiikkiä seuraten voidaan todeta, että habermasilaiseen käsitykseen nojaava valtioneuvoston Periaatepäätös alistaa demokratisaatioprosessit muille poliittisille päämäärille kuin demokraattinen osallistuminen ja demokratisaation tukeminen itsessään. Esittäessään, että puntarointi tapahtuisi yhtäläisten ja tasa-arvoisten kansalaisten kesken jaetussa julkistilassa habermasilainen käsitys osallistavuudesta ja inklusiivisuudesta itseasiassa pitää yllä epätasa-arvoisia poliittisia määritelmiä ja valtasuhteita. Periaatepäätöksen näkökulmasta olennaista olisi, että syrjäytyneet ja eriytyneetkin kansalaisyhteiskunnan osat alkaisivat luottaa jo vallitsevaan järjestelmään. Tärkeämpää olisi kuitenkin voida demokratisaatioprosessin kautta kyseenalaistaa järjestelmää, joka on heidän asemansa luonut.

Toisin sanoen ja toisin kuin periaatepäätös antaa ymmärtää, poliittisen vastakkainasettelun vahvistuminen ei itsessään ole ongelmallista, vaan itseasiassa mahdollisuus vastakkainasettelulle, etenkin autonomisista lähtökohdista, on jopa demokratian ydintä. Vastakkainasettelusta tulee ongelmallista vain, jos julkistilat sekä demokratiakäsitykset eivät ole pluralistisia eivätkä salli erilaisten uusien yhteistoiminnan tilojen ja käsitysten luomista sekä ylläpitämistä. Jos ja kun vastakkainasettelun aika on ohi, niin silloin on demokratiankin aika ohi.

LÄHTEET

- Aaltola, Mika. 2022. Venäjälle ei kunnian kukko laula. *Ilta-Sanomat* 16.4.2022. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008753432.html>. Viitattu 4.12.2022.
- Adut, Ari. 2018. *Reign of Appearances: The Misery and Splendor of the Public Sphere*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bonvin, Jean-Michel, Laruffa, Francesco ja Rosenstein, Emilie. 2018. Towards Critical Sociology of Democracy: The Potential of the Capability Approach. *Critical Sociology* 44:6, 953–968.
- Fraser, Nancy. 1990. Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. *Social Text* 25/26, 56–80.
- Eduskunta. Naiset Kansanedustajina. <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/naisten-aanioikeus-110-vuotta/Sivut/naiset-kansanedustajina.aspx>. Viitattu 4.12.2022.
- IDEA. 2022. *Global State of Democracy Report 2022: Forging Social Contracts in a Time of Discontent*. <https://idea.int/democracytracker/g sod-report-2022>. Viitattu 3.12.2022.
- Korhonen, Juho. 2021. Historiapoliittikkamme epädemokraattisuus. *Politiikasta.fi*. <https://politiikasta.fi/historiapoliittikkamme-epademokraattisuus/>. Viitattu 4.12.2022.
- Loehwing, Melania ja Motter, Jeff. 2009. Publics, Counterpublics, and the Promise of Democracy. *Philosophy & Rhetoric* 42:3, 220–241.
- Nordenstreng, Kaarle ja Rahkonen, Juho. 2022. Suomen Nato-tsunami. *Kanava* 5/2022.
- Oikeusministeriö. 2022. Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla. *Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja* 2022:40. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164419>.
- Thornhill, Chris. 2018. *The Sociology of Law and the Global Transformation of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wacquant, Loic ja Bourdieu, Pierre (toim.). 2005. *Pierre Bourdieu and Democratic Politics: The Mystery of Ministry*. Cambridge: Polity Press.

KIRJOITTAJATIEDOT

JUHO KORHONEN

PhD, tutkijatohtori

Ihmistieteiden tutkijakollegium

Sosiologia

Turun Yliopisto

juho.t.korhonen(at)utu.fi